

Besprekingen

Stenen zoeken (cd-rom)

Stenen zoeken, een 'doe-het-zelf' programma over zwerfstenen en ijstijden in Noord-Nederland, versie 2.0 van Harrie Huisman uit Lieveren. Verkrijgbaar bij H. Huisman, Noordsch 10, 9304 TJ Lieveren voor f 35,00.

Harrie Huisman, verbonden aan het Natuurmuseum in Groningen, heeft een leuke en mooie cd-rom gemaakt met een interactieve diashow over zwerfstenen en ijstijden in Noord-Nederland. Hij staat boordevol informatie en bevat goede foto's. Voor iemand die niets weet van zwerfstenen vormt het geheel een leuke introductie. Gevorderden kunnen sommige zaken nog eens nalezen: een index linkt je naar de betreffende bladzijden. Op een enkele kanttekening na, niets dan lof.

De groene cd-schijf en het hoesje zijn duidelijk een 'homemade-product'. De presentatie zelf is gemaakt in CorelPresentations. Het werkt alleen op een Pentium 100 computer of moderner met een quad speed cd-romspeler en Windows 95 of moderner besturingssysteem. Sommige cd-romspelers van de redactie hadden moeite met het schijfje, maar waarschijnlijk kwam dat omdat die spelers aan de oude kant waren. Nadat het schijfje in de zogenaamde koffiebekerhouder van de computer gelegd is, moet je op het 'Deze computer'-icoontje dubbelklikken en dan op het 'Stenen Zoeken'-icoontje dubbelklikken. Klik vervolgens op het icoontje in de vorm van een projector met naam 'Stenen zoeken 2.0' en het programma start. Je moet even geduld hebben, want het duurt bijna twee minuten voordat het programma zich volledig heeft voorbereid en de presentatie begint met een muziekje en een openingsscherm. In een apart 'leesmij eerst.txt' bestandje staat te lezen dat als je zelf plaatjes of stukken tekst van de presentatie af wil halen, je dat met behulp van een capture programma moet doen. Speciaal voor dit

doel is een trial-versie van PaintShopPro meegeleverd, dat op zich een leuk tekenprogramma is.

Enkele opmaakdingetjes kunnen storend of verwarrend overkomen. Zo zijn de knopjes voor volgende en vorige dia niet altijd op dezelfde plaats, duikt er naast het knopje 'vorige' soms het knopje 'terug' op en zijn de overgangen tussen sommige dia's nogal druk met animaties. Waarschijnlijk zou op dit terrein en qua opstarttijd van het programma in een mogelijke derde versie nog het een en ander verbeterd

kunnen worden.

Qua inhoud kunnen we het beste de ware kenners aan het woord laten. Tijdens het negende zwerfstenensymposium afgelopen oktober in Groningen werd de cd-rom ten proeve getoond aan de echte zwerfsteenliefhebbers. Een enkeling vond dat bij sommige stenen mooiere voorbeelden gekozen hadden mogen worden, maar over het algemeen was men enthousiast en wilde men graag een exemplaar kopen.

Jacob Leloux

Afb. 1: Een voorbeeld van een dia, met PaintShopPro 'gecaptured'. Veel van de behandelde stenen zijn vergezeld van een kaartje van hun oorsprongsgebied.

De geologie van Nederland (cd-rom)

Samenstelling: W. de Gans. Uitgave van TNO-NITG (015-269 69 69). PC-eisen: Pentium 166 of hoger, 16 MB geheugen en geluidskaart aanbevolen. Microsoft Windows 95, 98 of NT. Prijs: f 35,00.

TNO-NITG heeft kosten noch moeite gespaard om een werkelijk fraaie en instructieve cd-rom over de geologie van Nederland uit te brengen welke bedoeld is voor een breed publiek. Daarbij wordt stellig ook gemikt op het voortgezet onderwijs. Het resultaat is buitengewoon mooi, zodat ik urenlang niet voor het scherm was weg te slaan. Ik hoop dat het de scholieren net zo gaat, en dat deze cd-rom een belangrijke stimulans voor het onderwijs en de belangstelling voor de aardwetenschappen zal zijn.

De installatie is een fluitje van een cent, het programma loopt gesmeerd en je kunt zelfs kiezen of je de Engelse of de Nederlandse versie wilt gebruiken. Niets is echter volmaakt op deze wereld en zoals er ook aan de mooiste Miss Holland wel de laatste jeugdpuistjes of de eerste kraaienpootjes zijn te ontdekken, zo stuitte mijn kritisch oog toch op enige onvolkomenheden. In de volgende versie worden die er natuurlijk uit gehaald, want TNO-NITG probeert zijn producten voortdurend te verbeteren (zo wordt althans op het bijgevoegde vragenformulier

aangegeven).

Bij dit product van het bedrijf TNO-NITG gaat het vooral om drie onderwerpen: a: Waaruit bestaat de ondergrond van Nederland? b: Wat kun je ermee? c: Wat doet NITG-TNO? In die afkorting komt twee keer de T van Toegepast voor en dat zul je weten ook. Andere aardwetenschappelijke onderwerpen, hoe interessant ook, zijn derhalve van ondergeschikt belang. De cd-rom laat niet zien hoe ons land in de loop der tijden is gevormd en al evenmin, welke soorten fossielen en

gesteenten je er kunt vinden. Ook komt de geomorfologie nauwelijks aan bod. Aangezien juist dit onderwerpen zijn die veel geïnteresseerde leken aanspreken, mag je je afvragen of hiermee de gevoelige snaren van deze doelgroep optimaal worden betokkeld.

Omdat de cd-rom duidelijk is bedoeld als leermiddel, mocht ik wel even kritisch kijken naar de vele begrippen die je kunt aanklikken, waarna de omschrijving ervan in beeld komt. Soms vond ik zo'n omschrijving een beetje raar: 'Een rivierterras is een voormalige riviervlakte, waarin een rivier is geërodeerd'. Wat is hier geërodeerd: de rivier of de vlakte? En is ook ergens te vinden wat 'geërodeerd' betekent? Toen ik vervolgens wilde weten wat 'sedimentatiecycli' zijn, volgde alleen een definitie van het begrip 'sediment'. Op dit gebied valt er nog wel wat bij te slijpen aan het programma.

Het geheel is werkelijk een lust voor het oog. Vol bewondering heb ik bijvoorbeeld gekeken naar de prachtige fragmenten van geologische kaarten. Jammer alleen, dat de betekenis van al die mooie lijnen en kleuren de gebruiker ontgaat, want een legenda ont-

breekt en dan is zo'n kaart niet veel meer dan versiering. Het programma laat verschillende soorten kaarten de revue passeren. Ik weet niet, hoeveel soorten er bestaan, maar vind het vreemd dat er geen voorbeeld van een geomorfologische kaart en van de kaart van de diepe ondergrond bij is.

Terwijl er bijzonder veel zorg is besteed aan een fraaie vormgeving, is er onvoldoende aandacht geschonken aan het controleren van de teksten. Ik signaleerde bijvoorbeeld SLO2 in plaats van SiO₂, de (zuurstof)isotopen ¹⁸O/¹⁶O in plaats van 18O en 16O, een β-teken waar een gradenteken moest staan, Saalian en Weichselian in plaats van Saalien en Weichselien en voor de waterlelie *Nymphea*, terwijl Linnaeus er destijds toch *Nymphaea* van had gemaakt. Het zijn maar kleinigheden, maar het hoefde niet.

Ergers is het, wanneer onjuiste informatie wordt verschaft. Het spijt me zeer, maar ook dat komt op deze cd-rom voor. Dat moet de eer van TNO-NITG toch te na zijn! Zo is een foto van *Carex* (als veenvormer) opgenomen (waarom niet 'zegge' in normaal Nederlands?) maar die laat geen zegge zien, doch een pol *Molinia* (pij-

pestrootje). Nou ja, een geoloog is geen botanicus. Als vervolgens vuursteenconcreties met redenen omkleed betiteld worden als metamorfe gesteenten zal dat wel bedacht zijn door een botanicus.

Natuurlijk kan zo'n cd-rom niet volledig zijn. Er is nu eenmaal veel geheugenruimte nodig voor geluid, filmpjes en andere vormen van vermaak. Ik zie echter niet in, waarom van de veenvormers wél de waterlelie en de dwergberk in beeld komen, terwijl bos als vormer van rietveen en riet als vormer van rietveen ontbreken. Ook begrijp ik niet dat op verschillende plaatsen aandacht wordt besteed aan de toch zeer onbeduidende afzettingen van diatomeeënaarde, o.a. als delfstof, terwijl geen woord wordt gerept over de vroegere winning van fosforiet als kunstmest.

Zo is deze boeiende cd-rom niet alleen een bron van kennis en vermaak, maar ook van kleine ergernissen. Je moet er onbekommerd van genieten, niet gehinderd door enige kennis.

Peter Venema

Fossielen op Gotland

S. Eliason: Fossilien auf Gotland. Entstehung, Bestimmung und Fundorte. Vertaald uit het Zweeds. Uitgave van het Länsmuseet på Gotland, 1999. ISBN 91-88036-39-1, gebonden, 166 blz, 15 x 21,5 cm, met vele illustraties. Prijs: SEK 200.

Wie zo gelukkig is dat hij dit boekje met Sinterklaas of Kerst krijgt, weet meteen waar zijn komende vakantiebestemming ligt: dat kan niet anders dan Gotland zijn! Zo uitnodigend is dit prachtige boek met zijn vele foto's in kleur en zwart-wit, voortreffelijke tekeningen en duidelijke kaartjes van vind-

plaatsen die zonder problemen kunnen worden bezocht. Het eerste gedeelte (46 pagina's) biedt een helder overzicht van de geologie van Gotland. Daarna volgt een systematisch overzicht van een groot aantal fossielen, waarbij eenvoudige, maar interessante informatie wordt geboden over de verschil-

lende groepen. Een puike uitgave, die ook lezenswaard is voor mensen die (nog) niet naar Gotland gaan. Behalve in het Duits en Zweeds is dit werkje ook in het Engels verkrijgbaar, onder de titel 'Sunstones and catskulls'.

Peter Venema

Jaarboek Likona 1999

Het jaarboek van de (Belgisch)-Limburgse Koepel voor Natuurstudie bevat verslagen en artikelen over de natuur en de natuurbescherming in Belgisch Limburg. Het telt 115 bladzijden en is bijzonder fraai, geheel in kieurendruk, uitgevoerd. De meeste hoofdstukken hebben betrekking op de flora en fauna, maar hoofdstuk I gaat over 'Sporen van Neanderthalers in een unieke bodemsequentie van het

laatste interglaciaal te Veldwezelt 'Hezerwater'(Lanaken) en hoofdstuk 2 behandelt 'Juweeltjes uit de kolenterils van Limburg', d.w.z. mineralen die gevonden werden op de steenberg van kolenmijnen. Deze bijdrage bevat o.m. een reeks fraaie kieurenfoto's van de mineralenspecialist Eddy Van Der Meersche. Wie in dit jaarboek of eerder verschenen nummers geïnteresseerd is, kan

zich wenden tot het LIKONA-secretariaat in Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk, tel. (011) 26 54 62, fax (0 11)26 54 5 5, e-mail: likona@limburg.be. Het Jaarboek 1999 kost 400 BEF (9,92 EUR). De website van LIKONA is <http://www.limburg.be/likona/>

Peter Venema